

ДЕЛО №: 3

МОСКОВСКА САГА

Трилогија

ДЕЦА ЗИМЕ
РАТ И ТАМНОВАЊЕ
ТАМНОВАЊЕ И МИР

Уредници

ПЕТАР БУЊАК
ОЛГА КИРИЛОВА

Василиј Аксјонов

Московска сага

књига трећа
Тамновање и мир

С руској њревео
БОБАН ЂУРИЋ

 INFORMATIKA
2008.

Наслов оријинала:

Василий Аксёнов

МОСКОВСКАЯ САГА
ТЮРЬМА И МИР

© Copyright by B. Aksjonov, 2002

© Copyright by izdateljstvo IZOGRAF, Moskva 2002

© Copyright for Serbia by INFORMATIKA a.d., Beograd 2008.

...Крај боіа смо живели,
Исїод њеіова скуїа.
Идем їако Арбатїом,
А бої – у їеї ауїа...

Борис Слуцки

Аутор горенаведеног епиграма својим се талентом истицао међу песницима зреле совјетске епохе; јасноћу Хлебњикова ипак није достигао, па зато и овај, као и наш претходни епиграм Л. Н. Толстоја, захтева додатно објашњење.

Називајући Стаљина „богом“, Борис Слуцки,* природно, као човек одгајан на идеалима колективизма, материјализма, интернационализма и осталих „изама“, ову реч употребљава у крајње негативном смислу. Он, наравно, нема у виду Бога, Творца Свега Постојећег, већ некаквог идола, узурпатора светлих идеја револуције, тиранина што грубо извргава руглу надахнуће младих ифлијеваца, неког ко намеће свој култ оскрнављеној народној демократији. Зато је његов „бог“ с материјалистичке тачке гледишта запањујуће парадоксалан – истовремено се вози у пет аутомобила! Слика која је пред нама леди крв у жилама: ноћ, Арбат, идол у својих пет аутомобила путује у непознато. Нимало не жури. Изгледа да не воли брзу вожњу. А шта друго и да очекујеш од једног неруса.

Шездесетих година, у гаражи *Мосфилма* налазио се један од ових аутомобила, можда баш онај најважнији, који је превозио идолов главни део – његово тело. Био је то оклопљени „пакард“ с непробојним стаклима, раћен по специјалној наруџбини. Тешко је било замислити како таква громада јури, чак и са веома јаким мотором.

* Видети Појмовник на крају књиге (*їрим. уредниїїва*).

Уместо јурњаве – лагана, уједначена возња која изазива непојмљиви ужас. Испред и иза њега ваљају се још четири црна чудовишта. Заједно представљају једну целину – комунистичког „бога“.

Писац понекад не може одолети искушењу да, после поређења два супротна осећања – страха и храбрости – изјави како су то појаве истог реда. Страх је, ипак, разумљивији, ближи биологији, људској природи, у основи сличан рефлексу. Храброст је сложенија. У сваком случају, време почетка нашег трећег тома – крај четрдесетих година – говори у прилог нашој тврдњи. Земља која је недавно показала невероватну храброст, сада је била окована избезумљујућим страхом од Стаљиновог петомобила.

ГЛАВА I

Московски слаткиши

У Нагајевски залив упловио је брод *Феликс Ђержински*, поноси-та морска птица, могло би се рећи прави „буревесник револуције“. Охотско море, са својим робовским лађама, тесним крнтијама по-пут неугледне *Цурме*, такву слику не памти.

Феликс се у овим крајевима појавио после рата, да заплочи на че-лу флотиле Даљстроја. Међу слободњацима су о томе иностраном гиганту колале разне приче. Говоркало се, чак, да је брод припадао Хитлеру лично, да га је тридесет девете злосрећни фирер поклатио нашем вођи зарад учвршћивања социјалистичких веза. Прво поклатио, а онда се предомислио и кренуо да га врати, при чему замало да узме и саму Москву. Историја га је, наравно, казнила за подмуклост, брод је сада опет наш, заувек везан поноситим називом „витез револуције“. Према овој измишљотини испада како је безмало читав Велики отаџбински рат вођен због ове гомиле метала – шта све неће сконструисати бивши логораша кад се у олујној ноћи окупе у бараци и налочу чифира. Наравно, у сваку овакву причу неизоставно ће убаци-ти и свог омиљеног јунака, оног с надимком Иван И-По.

Иван И-По био је веома искусан, иако још увек млад; снажан као лав и леп као слика, робијаш налик дивљој звери. Био је осуђен на укупно 485 година, плус четири смртне казне, које је у послед-њем тренутку поништио велики Стаљин лично. Вођа је управо ње-му, Ивану И-По, а не некоме од својих адмирала, наложио да *Феликса* са живим товаром допреми на Колиму. Како то: робијаш да командује транспортом? Да, робијаш, прави, а не нека будала као што смо ти и ја. Иван И-По лично! Тајна је у томе што се у потпалу-бљу *Феликса* тада налазило 1115 бивших хероја Совјетског Савеза, свет по природи врло немиран. Одвешћеш гадове на Колиму, рекао

је Стаљин Ивану И-По, сам ћеш постати херој, име ће ти златним словима бити уписано у анале... Где? У анале, гузице ниједна, у анале! Ако их не доведеш, лично ја ћу те стрељати, или ћу то наредити Лаврентију Павловичу Берији.

Задатак ће бити извршен, друже Стаљине, рекао је Иван И-По и, с Покришкиним, полетео на Далеки исток. Шта се онда десило? Уместо у Нагајево, *Феликс* је пристао у америчку луку Санитарни Франциско.* Тамо их је дочекао председник Хенрих** Труман лично. Херојима су враћени одузети чиновни и додељен по милион свакоме. Они сада лепо живе у Америци, сити и напиту. Ивану И-По понудио је Хенрих Труман, за издају СССР, десет милиона и вилу у Аргентини. Не, рекао је Иван И-По, нисам ја издао домовину, ја сам само спасавао другове по оружју. Ваш новац ми не треба, грађанине Трумане. И повезао је *Феликса* назад, на завичајне обале. Док је овај још пловио, друг Стаљин о свему је обавештен. Он је, дабоме, био усхићен: такви људи нама требају, а не шљам као што сте ви, Вјачеславе Михајловичу Молотове!

На Далеки исток упућен је пук државне безбедности – да стреља јунака нашег романа. Снимљен је чак и филм о смрти Ивана И-По, који је после гледао читав Политбиро заједно, и свако од њих појединачно. Стрељан је, у ствари, само двојник, док су Иван И-По и Стаљин приликом сусрета појели печеног овна и попили буре ракије, после чега се Иван И-По у униформи пуковника државне безбедности упутио на Даљстрој, где му се, у једном удаљеном логору, на неко време губи сваки траг.

Овакве легенде допирале би понекад и до ушију капетана *Феликса*, али њега фолклор оваквога типа није интересовао. Није било

* Санитарни Франциско – игра речима: у руском постоји скраћеница „сан“ (од речи „санитарни“) и често се користи за грађење сложеница; тако је и у називу америчког града прва реч протумачена као скраћеница за „санитарни“. – Овде и даље: напомене преводиоца.

** Име америчког председника Хари замењено је сличним по звучачу именом Хенрих.

сасвим јасно шта овог човека у ствари интересује. Док је стајао на капетанском мосту свог брода, бившег атлантског полагача каблова, који су нацисти запленили од једне холандске компаније и који се, као ратни трофеј, касније обрео у Совјетском Савезу, капетан је пажљиво разгледао стрме колимске литице што су се обрушавале у залив Нагајево. Читав залив бројним је таласима поигравао на североисточном ветру, као логораши када покушавају да се загреју. Капетана није много занимало како прозрачност великих даљина прожима изразите, оштре тонове пурпурних падина и оловноцрне облаке. Метеоролошке прилике, нормално, много су га више интересовале. На време смо стигли, мислио је, добро би било на време и отићи. Дешавало се, раније, да лед за ноћ окује читав залив.

Издајући, тихим гласом, наредбе машинском одељењу, вешто пристајући уз обалу „земље звери“, како је у мислима увек називао Колиму, капетан се трудио да не мисли о терету, односно контингенту, како је стајало у бројним пропратним документима. Цео рат он је провео на Тихом океану, превозећи лендлизовски материјал из Сијетла, и био врло задовољан својом судбином. Јапанских подморница није се бојао. А и сасвим је други човек тада био наш још млади капетан. У прекоокеанској савезничкој земљи баш све га је интересовало. Заједнички језик с јенкијима налазио је без муке – течно је „спикао“ енглески. Такав поморски живот чинио му се сјајним. „Ех, кад би...“ – често је у последње време помишљао у самоћи своје кабине; на том „би“, међутим, на камичку сада дословно безнадног кондиционала спотицао се, и мисао није завршавао. На крају крајева, чиме сам се раније бавио, тиме се и сада бавим – пловидбом. Не тиче ме се шта у Вањину товаре у моје потпалубље – булдожере или живу силу. Обавеза је неких других људи да се баве том живом силом, па нек њих називају „логортрансом“ а не мене, капетана ове пловне јединице од двадесет три хиљаде тона носивости. Нисам ја обавезан да се удубљујем у тај други, ненавигациони смисао ових рута, ти смислови мене нимало не интересују.

Једино што је капетана заиста занимало био је путнички „студебекер“, који је увек пловио с њим, у специјално направљеном одељку

потпалубља. Ауто је купљен у Сијетлу недавно, последње ратне године. Док би брод био укотвљен у луци, у Вањину или Нагајеву, ауто је дизалицом спуштан на док, и капетан би седао за волан. Ни у једној ни у другој луци није имао куда да се одвезе, али се ипак возио, као да потврђује своју улогу међународног морепловца а не тек презре-ног превозника „логортранса“. Волео је свој „студ“ више од рођене жене, која га је, по свој прилици, већ и заборавила, тамо, међу много-бројним поморцима у Владивостоку. Али, и аутомобилу се, изгледа, лоше пише: више пута у комитету је покретано питање капетанове злоупотребе службеног положаја, његовог издвајања и одушевљава-ња свим иностраним. Ове, 1949. године, таква ствар као што је аме-рички ауто у личној својини, може произвести тешке последице. Укратко речено, искусни морепловац, капетан „логортранса“ *Феликс Ђержински* постао је већ хронично утучен, што је околина почела да прихвата као његову карактерну особину. То му, међутим, није сме-тало да испољава изузетне професионалне способности, нарочито приликом беспрекорних пристајања у нагајевску луку.

Ужад су била причвршћена и бродске лестве спуштене, једне с горње палубе – за посаду, друге из потпалубља – за контингент. По-ред ових других већ су стајали припадници вохре и кордон прати-лаца с пушкама и псима. Иза кордона тискала се санитарна бригада за дезинфекцију, међу њима био је и Кирил Борисович Градов, 1903. годиште. Своју казну издржао је до краја, као и пола године „до од-луке“, а сада је живео у Магадану, с петогодишњим губитком гра-ђанских права. Посао у магацинима санитарне бригаде Кирилу је нашао један од „браће“ из совхоза за гајење крзнашица. После свега што је преживео на Колими, овај посао био је право уживање. Пла-та је сасвим била довољна за хлеб и дуван, а успео је чак и да при-штеди – за црни капут, сашивен од старог морнарског шињела. Нај-важније је било то што је сваком чувару у некој од барака следовало оно о чему је Кирил заборавио чак и да сања, а што је сада помињао увек с неким радосним трептајем у гласу – заседна соба.

Недавно је напунио четрдесет шест година. Очи му нису изгуби-ле сјај, само су некако као мало промениле боју, у складу с колимском

плавичастом студени. Обрве су му порасле и прошарале се седима, сличним алуминијумским жицама. Дубоке боре пресецале су образе и издуживале лице. У својој тесној одећи, каљачама навученим на ваљенке, личио је на обичног колимског дрипца – одавно је престао да се чуди кад му на улици довикну: „Еј, матори!“

Теоријски, Кирил је у сваком тренутку могао да купи карту и отпутује на „копно“. У Москви и Подмосковљу као бивши осуђеник није могао да добије место боравка, али би, опет теоријски, могао да се насели негде у унутрашњости, иза сто првог километра.* Практично, пак, ово није могао да уради, не само зато што је цена карте за њега била астрономски висока (отац и сестра би му, наравно, одмах послали целу суму, свих 3500 рубаља – колико је то у оним парама), већ пре свега зато што му је повратак пређашњем животу изгледао некако потпуно неприродан, налик уласку у идиличан предео с неког гоблена.

Нини и родитељима написао је да ће се неизоставно вратити, само не одмах, јер још није време. Када ће то време доћи – није прецизирао, па су се у Москви сви узнемирили: неће ваљда свих пет година губитка грађанских права остати тамо? У Магадану је у то време у јеку био такозвани други талас: хапсили су све који су после истека казне изишли на такозвану слободу. Кирил је мирно чекао свој ред. Постао је већ истински хришћанин и као природнију доживљавао општу патњу него радост појединих срећника. А себе је, са засебном собом, убрајао у срећнике. Уживао је у свакоме тренутку ове такозване слободе, која се у његовим мислима још увек сводила само на ослобађање од сталне стражарске пратње. Уживао је сваки пут када би слободно свратио у продавницу, или код берберина, да не говоримо о биоскопу или библиотеци. Па ипак, прошло је безмало годину и по „слободе“ а он је још увек, готово под свесно, прекоревао себе што се лако „извукао“ и сад бестидно живи

* Многе казне у совјетско време садржале су и одредбу да се после изласка с робије особа не може населити у Москви или Лењинграду нити у кругу од 101 километар око ових градова.

као дубрег у лоју. У дубини душе, и у сновима, сматрао је да природно место напаћених није у бифеу, већ у партијама логораша што миле у лагану смрт. Памтио је оно: „Тешко је богатоме ући у Царство Небеско“, а себе је сада сматрао богатим.

На читавој Колими, у целој милионској логорашкој земљи, није било вероватно ниједног примерка Библије. Слободњака би за тако нешто неизоставно шутнули из Даљстроја, можда чак и ухапсили, док би логораша истога трена послали у руднике Прве управе, то јест на копање урана.

Па ипак су, ту и тамо, по баракама, међу Кириловим пријатељима, кружили плодови логорашког стваралаштва: мајушне књижице, не веће од половине длана, прошивене иглом и концем, сакривене испод неког џака или старог покривача, у које су новообраћени хришћани записивали све што су запамтили из Светог писма, одломке молитава или једноставно препричана дела Исусова – све што су у сећању успели да сачувају из предбољшевичког детињства, или из књижевности, све што се некако провукло кроз тридесет година безбожног живота и њиховог личног, како су сада сматрали, атеистичког дунила.

Једном је на улици у Магадану, са шкрипутавог дрвеног тротара неко позвао Кирила. У глави му се од тога завртело – глас је долетео право из „гоблена“, односно из нереалне земље, из Сребрног Борика. Две ониже прилике бивших логораша у ватираним панталонама већ су се биле мимоишле. У тренутку застадоше и зачуђено се окренуше једна према другој. Из напола седог оквира разбарушене косе и браде, из огрубелих набора лица Кирила је гледао Стјопка Калистратов, имажиниста, несрећни муж сестре Нине. „Стјопка, жив ли си?!“

Испоставило се да је некадашњи боем не само жив, већ и да се некако снашао. Из логора је изишао много пре Кирила, јер је тамо и доспео много пре њега. Сада ради као чувар у ауторемонтном заводу, односно не ради ништа, као и читавог свог живота, само пише песме. Ниси ваљда и у логору писао? Степаново лице се смрачи. У логору ни ретка. Замисли, за десет година ни једног јединог ретка!

А овде је наступила права „болдинска јесен“. Зар се не плашиш поновног хапшења, Степане? Не, сада се више ничег не плашим; оно најважније остало је негде за мном, живот је прошао.

Степан је Кирила упознао са својим друштвом. Окупљали су се једном недељно код двеју петроградских дама, љубитељки књижевности, које су сада радиле као дадиље у јаслицама. Сместили би се на климавим хоклицама, прекрштених ногу, као у салону Клуба књижевника, и причали о раним симболистима, Владимиру Соловјову, о култу Софије.

*Изида ѿријуѡи овенчана
Неће нас сѡасѡи мука,
Већ вечна, обасјана
Госѡа Дуѡина Лука... –**

декламовао је, по одличном сећању, бивши сарадник Института за светску књижевност, сада послужитељ у градском купатилу.

Шта је још, могло се помислити, потребно човеку који је, као змија кожу, своју марксистичку веру одбацио у робијашким јазбинама Колиме? Ослобођење од стражарске пратње, хлеб насушни, радост и устрепталост нове вере, мистични стихови у кругу префињене интелигенције. Ренесанса „сребрног века“ у верзији Даљстроја! Кирила, међутим, није напуштало осећање да он овом магаданском рају не припада. Боравак у њему чинио му се непоштен, да се изразимо лоповским жаргоном: грејао се за цабака на итееровској ватри. Дочекујући нове партије, које су непрекидно пристизале, и спроводећи их, после санитарног прегледа, на север, у руднике, видео је и себе у њиховим редовима. Кирил Градов управо је за то био рођен, не за нешто друго: да оде с напаћенима, и заједно с њима нестане.

И сада, док је гледао како из утробе *Феликса* излази нова партија, у себи је осећао јаку жељу да прође кроз ланац војника и слије

* Ако није посебно наведено, овде и даље препеви стихова су преводиочеви.

се са смрдљивом гомилом, измученом у загушљивом потпалубљу. Није се још навикао да у овим искрцавањима види уобичајени, свакодневни посао. Сваки пут приликом истовара, док је из челичног пакета излазила маса људи, да оде на место робијања, чуо би некакве симфонијске звуке, оргуље и оркестар, трагично оглашавање незнаног храма.

Излазе – и устима халапљиво гутају дарове Божје атмосфере, виде јасно небо и мрак нове земље – тамнице, у којој ће две трећине њих, можда и три четвртине, нестати заувек. Било како било, загушљиви дани, љуљање брода и мучнина остали су иза њих. Док их разврставају у колоне, могу да се наслађују ненормираним дозама кисеоника. Тетурају се, љуљају, придржавају једни друге и разгледају нове обале. Можда су за војнике и официре-вохровце ови тренуци тек рутина; за логораше, пак, за сваког појединца из нове партије, сваки секунд је значајан. Можда се управо због тога Кирилу и причињава нека, иако трагична, ипак охрабрујућа музика? И ја сам тако, пре једанаест година, искобељавши се из потпалубља *Волочајевска*, опијен ваздухом и пространством, осећао неко раније непознато ужасно надахнуће. Тада још нисам хтео да мислим да би то могло бити приближавање Богу.

Партија са торбама, завежљајима, коферима увезаним канапом, скупљала се на пристаништу крај кранова. Овде-онде уочавали су се остаци иностране одеће – шињел неруског кроја, финска војничка капа с наушницима или капа у којој се могла наслутити стара четвороугаона „конфедератка“. Међу цивилним ритама изненада би промакло и понешто, чудом овамо доспело из модерне европске радње – филцани шешир, карирани алпака шал, лаковане ципеле, неподесне за ледено блато... Кроз уједначени жагор понекад би допрло неко неруско име, или повик других, подунавских говора... У ружноћи измучених лица блеснуо би, изненада, понеки срећан поглед, и не обавезно инострани: можда руске очи још нису изгубиле способност да заискре.

Војници су мушку партију потиснули од *Феликса*, иза шина. Почело је искрцавање женског дела терета. Расула се нова звучна

гама. Овога пута међу женама су преовладавале галицијске сељанке. Вероватно је то што су заједно њиховим гласовима давало одважност. Галамиле су као на пијаци. И њих су потиснули иза шина, према подножју брежуљка обраслог маховином, и тамо започели разврставање.

Кирил и остали из санитарне бригаде чекали су инструкције команде. У зависности од степена вашљивости и броја заразних болести одређиван је ниво санитарне обраде одеће. Због вечитог мањка радних одела требало је одлучити по ком принципу и колико блуза, панталона, опанака издати, а такође и које је одело довољно старо да оде у расход. Већина тих блуза, панталона и опанака биле су праве рите, закрпљене много пута, које су новоприспели добијали од оних којима више никада неће затребати блузе, панталоне и опанци. Решавало се, дакле, коме издавати одећу а ко у својој може да издржи до рудника и логора. Иако му је било забрањено да разговара са затвореницима, Кирил је многим објашњавао како у логорима могу да им дају и нешто квалитетније. А ако си од санитарца једном добио рите – на замену не рачунај. Новајлијама је често говорио да је и сам колико јуче био исти такав као и они, да је, ето, одслужио својих десет година и изишао, преживео. Новајлије би га гледале с великим интересовањем. Многима је таквом информацијом давао наду – ипак је преживео човек, значи и ми имамо шансу, значи није баш тако погибелна та „Колима, Колима, чудесна планета“... Понеко би га, ипак, посматрао с ужасом: десет година, од првог до последњег командног сигнала, као овај матори! Зар ће и наших десет, петнаест, двадесет година исто тако проћи, никакво се чудо неће десити и раскинути окове?

Посла је било много. Вохровци су трчали унаоколо с папирима, извикивали презимена, бројеве, чланове Кривичног закона. Требало је одвојити спецнасељенике, па од њих издвојити спецконтингент, затим видети ко је СШ (социјално штетан) а ко СО (социјално опасан). Вохру је пратила цивилна послуга, наредбе хватала у лету. Хитао је и Кирил с нотесом, везом кључева, од којих је један био од оставе с ланцима за ноге, намењеним посебно важним гостима.

У целини – водила се извесна брига о очувању живе силе затвореника, иначе не би имало смисла водити их овако далеко. Рентабилност је, несумњиво, један од принципа социјалистичке изградње.

Данашња партија створила је управи посебну главобољу. Половину су чинили „социјално блиски“, то јест криминалци. Међу њима, према гласинама и изјавама разних цинкароша, у огромни магадански карантински логор стигла је и банда „чистунаца“, припадника једне од двеју клика које су у међусобном непријатељству у целом гигантском систему логора. Некада давно, можда још за време Лењина, свет криминалаца поделио се на два тabora. „Чистунци“ су остали верни лоповском кодексу, у логорима се нису рогушили, нису муљали и нису се прегањали с управом, нису били дунције нити су правили глупости. „Курве“ су варале, откуцавале, прилагођавале се свему, спуштале се чак толико ниско да су одлазиле и на радне задатке. Једном речи – прокурвали су се. Непријатељство је, дакле, започело на идеолошкој основи, као међу двема фракцијама социјалдемократа; касније су, међутим, сви ти кодекси били заборављени, а смисао непријатељства био је искључиво у самој непријатељству. Пре пола године један казахстански логор изабран је за бојно поље. Тамо су се, сложеним међулогорским миграцијама, окупиле крупне снаге „курви“ и „чистунаца“. У крвавом окршају победили су „чистунци“. Остаци „курви“ помешали су се с редовним партијама, захваљујући подмићивању, уценама и претњама емигрирали су на Колиму и овде се, како се прича, темељно учврстили, посебно у огромном карантинском логору Магадана – Нагајеву. Сада је Управа североисточних логора сазнала да су овамо, у малим групама и појединачно, почели да пристижу „чистунци“, с једним циљем – да заувек искорене „курве“. Ово није могло да прође без Ивана И-По, који је, природно, био „најчистији“ од свих „чистунаца“, можда и њихов врховни илегални маршал. Прича се и да је он сам дошао у једној партији, као обичан логораш, да је долетео авионом Ил-14, тобоже као лични пријатељ генерала Водопјанова, да је послат у робијашки тим, да га је управник Даљстроја, генерал Никишов,

лично дочекао, а његова супруга, поручник унутрашњих послова Гридасова, припремила му је постељу у вили на Стаљиновом проспекту. У сваком случају, Иван И-По био је овде.

Како год било, Управа североисточних радно-поправних логора све је ове гласине, приче и извештаје узимала прилично озбиљно. Покољ је могао значајно да поремети равнотежу радне снаге, па је карантинска вохра данас имала додатну главобољу: осим политичких, требало је и криминалце пажљиво разврстати.

У јеку читаве ове гунгуле, преко теретних сандука изненада прескочи некакав морнар и Кирилу, који је управо хитао према жичаној огради, довикну:

– Еј, ортак, да не знаш можда неког Градова Кирила?

Кирилу клецнуше колена.

– Да, то сам, у ствари, баш ја, Градов Кирил...

– У ствари баш ја-ја – наруга ми се морнар, па смешно зачкиљи очима. – Хајде, чича, госта да дочекаш, стигла ти једна путница!

– Каква сад путница? – зачуди се Кирил.

Реч „путница“ морнар је изговорио с посебном иронијом. Очигледно му је било непријатно пред самим собом што чини услугу некаквој путници, тражи некаквог Градова, који испаде дртави чилагер, очигледно троцкиста. Кирил примети овај тон, страшно се збуди, као и пре дванаест година, оног дана кад га је иследник НКВД-а позвао телефоном и замолио да сврати, да „попричају“.

– Сви путници су већ у пристаништу – поче неспретно, па пока- за према жичаној огради, иза које су у гомили стајали логораши.

Морнар прасну у смех:

– Ја ти, ћале, говорим за путницу а не за логораше!

Он прстом показа иза леђа, у правцу облог десног бока *Феликса*, и пође даље.

Досетивши се већ у чему је ствар, и одбијајући да поверује, Кирил опрезно пође према пристаништу, као да том опрезношћу нешто још може да избегне. Опрезно је заобилазио ногаре кранова и хрпе робе, а онда, на десетак метара испред себе, угледа старицу како се спушта низ бродске лестве.

У првом тренутку као да му је камен пао са срца: ипак није оно у шта је био већ готово сигуран – ово је једноставно нека познаница из ранијег живота, можда једна од протераних, у сваком случају није Цецилија, то не може бити... У следећем тренутку схватио је да то није никаква старица-познаница, већ управо она, његова законита супруга Цецилија Наумовна Розенблум.

Погрбљена или погнута под незамисливим бројем дупке пуних торби и цегера, она се неспретно гегала низа степенице, са сукњом као и увек искривљеном у страну, с ужасним дубоким каљачама на танким ногама и још ужаснијом баршунастом беретком, као са неке Рембрантове слике, с риђим коврцама прошараним седим власима под беретком, огромним грудима што се нису могле сместити у очигледно премалени капут. Изгледало је као да ће се сваког часа срушити под тежином својих торби, својих груди и овог потресног тренутка. Заиста, већ на првом кораку колимском земљом она се саплете о греду, закачи за уже, полете према бари и поклекну у плато. Иза њених леђа зањиха се и снажно је муну у плећа биста Карла Маркса, налик главици купуса, што је, попут логораша иза жице, вирила из мрежастог цегера. Стражарски олош на *Феликсу* прасну у смех а на пристаништу са задовољством зањишташе вохровци. Кирил полете да прихвати жену са стране, под мишку. Она га погледа преко рамена и одмах препозна. Уста с невешто намазаним уснама широм се отворише у повик, продоран и дуг као бродска сирена: „Кири-и-ил, драги мо-о-ој!“ – „Цилењка, Цилењка моја, дошла си, сунце моје...“ – мрмљао је, љубећи оно до чега је могао да допре из овако незгодног положаја – њено младо уво и опуштени образ што је јако мирисао на ђуфте с луком.

Ово је био прави тренутак да се омладина насмеје гледајући љубавну сцену двају баштенских страшила, али се и бродска посада и вохра сместа окренуше својим пословима, омогућивши страшилима да се насамом наслађују сусретом. Да би ругање имало успеха, потребно је, наравно, да објекат реагује на неки начин, да се љути, црвени од стида, док је овај објекат – поново спојени брачни пар – био толико далеко од свега што га окружује да је и подсмевање

било незанимљиво. Није искључено да је код неких млађих чувара ова тужна сцена дотакла неке струне у души, магловито подсетила на непрекидну и непролазну руску тамничку невољу. У сваком случају, сви се вратише својим пословима, а двојица дежурних спокојно, без даље заједанције, спустише с брода на пристаниште главно Цилино добро – два кофера још из старих, татиних времена, и сандук с класицима марксизма.

Никако нису могли да се помере с места. Полетно сијајући очима, спустивши руке на Кирилова рамена, Цецилија је декламовала као на сцени:

– Кирил, вољени мој, кад би само знао какве сам све муке поднела за ових дванаест година! Ако си нешто чуо, не веруј! Била сам ти верна! Све мушкарце сам одбијала, све! А много их је било, Кирил, знаш, много!

Кирил још није могао да дође себи.

– Шта то говориш, Цилењка, не схватам шта то говориш. Како си доспела овамо, на том... *Феликсу Ђержинском*?

Она се победоносно насмеја. Све је испало тако једноставно. Допутовала је с упутницом Политпросвета, како иначе? Овде ће ми дати службу на вечерњем универзитету марксизма-лењинизма, ето тако, драги мој! Храброст градове осваја, ето тако! Отишла је лично Никифорову у ЦК и он је после дугог разговора дао сагласност. Не, не, ништа ни налик ономе што мислиш није било међу нама, ако се изузме неколико значајних погледа с његове стране. Ипак је схватио да она није од „оних“, заузео је прави партијски став према озбиљној ствари.

Најтеже је било овде, на Далеком истоку. Знаш, овде све тако силовито расте, посвуда су нова градилишта, реке младих, искрени ентузијазама, саобраћајне линије су преоптерећене. Недељу дана провела је у Нахотки, трудећи се да добије карту за било који далекоисточни брод, и све узалуд. Онда су јој рекли да из Вањина за Магадан плови *Феликс Ђержински*, и она је истог тренутка појурила у то Вањино. Тамо нико није хтео да разговара с њом па је банула право код капетана. На шта сам друго могла да рачунам осим на женске чари? Ни на шта друго! Уродило је плодом: укрцала се на

Феликс и капетан, сурови поморски џентлмен, позвао је на ручак у бродски ресторан. Не, разуме се, држала сам све у границама пристојности, наши односи ниједном нису прешли...

Цецилија је час мрмљала час викала док је причала ове бесмислице, не примећујући ништа око себе, цаклила очима док је гледала свог вољеног „дечака“. Вероватно није ни примећивала крупне промене у спољном изгледу „свога дечака“. Читаоци прва два тома наше саге већ су запазили да Цецилија Розенблум припада релативно малој групи људи који не примећују детаље, који живе само у свету основних идеја.

Кирил у међувремену зачу како се иза сасвим блиске жичане оградe помиње његово презиме, праћено погрдним узвицима: „Градове, једем ли ти! Па где се тај јебени Градов вуцара? Куд ли је, до мојега, испарила та пизда од Градова?“

Не, више није могуће остати међу овом вохровским стоком и будалама, помисли Кирил, као да му је већ одавно постао неиздржив рад у санитарној бригади. Сада кад је жена допутовала, не могу овде да останем. Даће Бог, запослићу се као ложач у средњој школи или дому културе, ма, у било којој котларници.

У тај мах наиђе Кирилов заменик Филип Булкин, једна преиспољна хуља. Иако данас у луци није имао никаквог посла он, наравно, није могао да пропусти приспеће брода и нове партије, у нади да ће се нечим окористити. Кирил Филипу обећа флашу рафинисаног алкохола ако га замени.

– Видиш, жена ми је дошла – рече. – Дванаест година нисмо се видели.

– Симпатична ти је жена – рече Булкин док је летимичним погледом прелазио преко Цецилијине шарене тоалете; посебно се задржао на пртљагу, разбацаном унаоколо. Филип Булкин припадао је по свој прилици оним људима који се усредсређују на детаље, не примећују основну идеју. – Реци ми, да није можда донела игле за грамофон?

Сазнавши зачуђено како Градовљева жена није понела ту дефицитарну робу што се на Колими продавала за рубљу по комаду, он оде на замену. То му је, наравно, одговарало.